

LÄNSSTYRELSEN
ÖSTERGÖTLAND

Foto: Fjällmossen juni 2011, © Länsstyrelsen.

Beverandeplan
för Natura 2000-området
Fjällmossen östgötadeln
SE0230157

Natura 2000

Natura 2000 är ett ekologiskt nätverk av värdefulla naturområden inom EU. Syftet är att hejda utrotningen av djur och växter samt att hindra att deras livsmiljöer förstörs. Utpekandet av Natura 2000-områden bygger på krav som finns i EU:s fågeldirektiv och art- och habitatdirektiv. Alla medlemsländer ska peka ut områden dels för fåglar som anges i EU:s fågeldirektiv, dels för naturtyper och arter som anges i art- och habitatdirektivet. Genom utpekandet åtar sig länderna att bevara de utpekade värdena i områdena långsiktigt. Natura 2000-nätverket är en av hörnstenarna i EU:s arbete för att bevara biologisk mångfald. I fågeldirektivet och habitatdirektivet listas 170 naturtyper och cirka 900 växt- och djurarter som särskilt värdefulla. 90 av naturtyperna och drygt 100 av djur- och växtarterna i habitatdirektivets bilaga 1 och 2 finns i Sverige. Därtill häckar i vårt land regelbundet cirka 60 av de fåglar som listas i bilaga 1 i fågeldirektivet.

Bevarandeplaner

För varje Natura 2000-område ska Länsstyrelsen ta fram en beskrivning. Detta görs i särskilda bevarandeplaner, men beskrivningen kan också ingå i en skötselplan om området även är naturreservat. I planen finns en beskrivning av området med bevarandesyfte och bevarandemål för de naturtyper och arter som ska bevaras, och det ska framgå hur skyddet kan bidra till en gynnsam bevarandestatus för naturtyperna och arterna. Även hot mot Natura 2000-området och behov av bevarandeåtgärder, till exempel skydd eller skötsel, ska beskrivas. Bevarandeplanen underlättar förvaltningen av området och tillståndsprövningar enligt miljöbalken genom att den ger viktig information om området till bland annat markägare, myndigheter, exploatörer och naturvårdsförvaltare.

Bevarandeplanen utarbetas och fastställs av Länsstyrelsen, som även är ytterst ansvarig för att målsättningen med området uppfylls. Det gäller även för de bevarandeåtgärder och den naturvårdsskötsel som kan krävas för att bevara värdena, i den mån markägare eller andra brukare inte har möjligheten eller skyldigheten via andra lagar eller avtal att göra detta (till exempel miljöersättningar). Bevarandeplanen revideras när ny kunskap tillkommer eller när förutsättningar ändras - den är ett "levande dokument". Det gör det möjligt för alla att bidra med ny kunskap och synpunkter genom att kontakta Länsstyrelsen.

I bevarandeplanen redovisas gränser, naturtyper och arter enligt bästa tillgängliga kunskap. I de fall där ny kunskap har tillkommit, har Länsstyrelsen för avsikt att föreslå dessa ändringar till regeringen när nästa tillfälle ges. Framtida naturvårdsarbete kan komma att leda till ytterligare ny kunskap som i sin tur kan leda till behov av justeringar av Natura 2000-områdets gränser, naturtyper eller arter. Vid förvaltning och tillståndsprövning är det viktigt att utgå från de befintliga värdena, inte bara de regeringsgodkända, varför det är av vikt att bevarandeplanen redovisar dessa, även om de inte har hunnit bli regeringsgodkända ännu.

Bevarandeplanen är inte ett juridiskt bindande dokument. För formell reglering av till exempel skydd eller skötsel kan andra beslut behövas, till exempel skyddsbeslut för naturreservat. Reglerna enligt eventuella skyddsbeslut gäller parallellt med den tillståndsplikt som gäller i Natura 2000-områden.

Tillståndsplikt och samråd

För att inte skada naturvärden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön eller utpekade arter i ett Natura 2000-område. Det kan även gälla åtgärder utanför Natura 2000-området, om de kan påverka miljön eller utpekade arter i området. Det är påverkan på de naturmiljöer och/eller arter som skyddas i området som är grunden för prövningen oavsett var källan till störningen ligger geografiskt. Detta regleras i miljöbalken (7 kap. 27-29 §§). Tillståndskravet aktualiseras när en verksamhet eller åtgärd kan påverka miljön i ett Natura 2000-område på ett betydande sätt, det vill säga när det finns risk för skada.

Då det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som kan påverka naturvärdena i Natura 2000-området behöver man samråda med Länsstyrelsen före genomförandet. Vid skogsbruksåtgärder hålls dock samråd med Skogsstyrelsen istället. Mer information finns hos Länsstyrelsen, läs på webben (lansstyrelsen.se/ostergotland) eller kontakta en handläggare (växel: 010-223 50 00).

För verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändiga för naturvårdsskötsel och naturvårdsförvaltning av ett Natura 2000-område, i syfte att långsiktigt bevara de naturtyper och/eller arter som skyddas, krävs inte tillstånd.

Innehåll

Området	6
3160 – Myrsjöar	10
3260 – Mindre vattendrag	11
7140 – Öppna mossar och kärr	11
9010 – Taiga	12
9080 – Lövsumpskog	13
91D0 – Skogsbevuxen myr	14
A072 – Bivråk, <i>Pernis apivorus</i>	15
A094 – Fiskgjuse, <i>Pandion haliaetus</i>	16
A104 – Järpe, <i>Bonasa bonasia</i>	17
A108 – Tjäder, <i>Tetrao urogallus</i>	18
A127 – Trana, <i>Grus grus</i>	19
A166 – Grönbena, <i>Tringa glareola</i>	19
A217 – Sparvuggla, <i>Glaucidium passerinum</i>	20
A223 – Pärluggla, <i>Aegolius fenereus</i>	21
A224 – Nattskärra, <i>Caprimulgus europeus</i>	22
A236 – Spillkråka, <i>Dryocopus martius</i>	23
A241 – Tretåig hackspett, <i>Picoides tridactylus</i>	24
A246 – Trädlärka, <i>Lullula arborea</i>	26
A338 – Törnskata, <i>Lanius collurio</i>	27
A409 – Orre, <i>Tetrao tetrix</i>	28
Kartor	29
Dokumentation	29

LÄNSSTYRELSEN
ÖSTERGÖTLAND

Bevarandeplan för Natura 2000 - området SE0230157 Fjällmossen östgötadelen

Kommun: Norrköping

Områdets totala areal: 463,5 hektar

Markägareförhållande: Statligt

Bevarandeplanen fastställd av Länsstyrelsen: 2018-12-19

Regeringsbeslut, historik:

Regeringen föreslår att området är av gemenskapsintresse (pSCI): 1997-01

Regeringen förklarar området som särskilt skyddsområde (SPA): 2000-07

Fastställts som ett område av gemenskapsintresse (SCI): 2005-01

Regeringen förklarar området som ett särskilt bevarandeområde (SAC): 2011-03

Naturtyper och arter som ska bevaras i området:

3160 – Myrsjöar

3260 – Mindre vattendrag

7140 – Öppna mossar och kärr

9010 – *Taiga

9080 – *Lövsumpskog

91D0 – *Skogsbevuxen myr

A072 – Bivråk, *Pernis apivorus*

A094 – Fiskgjuse, *Pandion haliaetus*

Länsstyrelsen Östergötland

- A104 – Järpe, *Bonasa bonasia*
- A108 – Tjäder, *Tetrao urogallus*
- A127 – Trana, *Grus grus*
- A166 – Grönbena, *Tringa glareola*
- A217 – Sparvuggla, *Glaucidium passerinum*
- A223 – Pärluggla, *Aegolius funereus*
- A224 – Nattskärra, *Caprimulgus europaeus*
- A236 – Spillkråka, *Dryocopus martius*
- A241 – Tretåig hackspett, *Picoides tridactylus*
- A246 – Trädlärka, *Lullula arborea*
- A338 – Törnskata, *Lanius collurio*
- A409 – Orre, *Tetrao tetrix*

*) = Prioriterad art eller naturtyp i EU:s Natura 2000-bevarandearbete

Området

Bevarandesyfte

Det överordnade bevarandesyftet för Natura 2000-nätverket är att bidra till bevarandet av biologisk mångfald genom att bibehålla eller återskapa gynnsam bevarandestatus för de naturtyper och arter som omfattas av EU:s fågeldirektiv eller art- och habitatdirektiv. För det enskilda Natura 2000-området är det överordnade syftet att bevara eller återställa ett gynnsamt tillstånd för de naturtyper och arter som förekommer i området.

Prioriterade bevarandevärden:

Syftet med Natura 2000-området är att bevara och vidareutveckla naturvärden knutna till samtliga ingående naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet.

Motivering:

Höga naturvärden finns knutna till områdets vidsträckta myrmarker och naturskogsartade skog. Flera signalarter som kräver en kontinuitet av gammal skog för att fortleva har påträffats ute på skogsklädda myrholmar eller vid angränsande skog intill Fjällmossen. Myr- och skogsmiljöerna utgör även fina fågelmiljöer. Här brukar bland annat olika arter av hackspettar, skogshöns och vadare förekomma.

Prioriterade åtgärder:

- Återkommande naturvårdsbränningar enligt framtagna bränningsplaner.
- Vid behov ytterligare röjningsåtgärder vid delar av myrmarken. Det gäller de delar som numera är hydrologiskt restaurerade, men där det tidigare pågått en igenväxning av sly, vass m.m. till följd av utdikningarna.

Beskrivning av området

Fjällmossen ligger på gränsen mellan Södermanland och Östergötland, drygt 5 km nordost om Krokek. Området utgörs av ett myrkomplex omgivet av barrskog belägen drygt 85 meter över havet. Majoriteten av områdets vatten rinner norrut till Kilaåns avrinningsområde.

I området växer många för skogs- och myrmarker typiska kärlväxter. Bland annat olika ris som lingon, blåbär, kråkbär, tranbär, odon, pors och skvattram, olika starrarter, ängs- och tuvull, kruståtel, blååtel, mjölkört, skogskovall, näckrosor, vattenklöver, dybladbra och vitag. Mossnycklar hör till en av områdets mera sällsynta växter. Efter att naturvårdsbränningar genomförts i nordöstra delen av området har svedjenäva (*Geranium bohemicum*, rödlistekategori NT) lyckats gro och gå i blom vid flera platser.

Bland påträffade signalarter finns exempelvis arter som vedsäckmossa (*Calypogeia suecica*, NT), vedtrappmossa (*Anastrophyllum hellerianum*, NT), dvärgbägarlav (*Cladonia parasitica*, NT), skinnlav, nästlav, blomkålssvamp, motaggsvamp (*Sarcodon squamosus*, NT), rävticka, orange taggsvamp (*Hydnellum aurantiacum*, NT), dofttaggsvamp (*Hydnellum suaveolens*, NT), lakritsmusseron (*Tricholoma apium*, VU), bronshjon, och reliktböck (*Nothorhina muricata*, NT).

Vad kan påverka området negativt

Exempel på hotbilder för områdets naturtyper:

- Spridning av främmande trädslag.
- Brist på naturlig branddynamik.
- För stora klövviltspopulationer kan förhindra förnyingen av vissa trädarter, till exempel lövträd som asp, rönn och sälg.

Länsstyrelsen Östergötland

- Fragmentering. Då till exempel arealen naturskog minskar på landskapsnivå blir förutsättningarna för långsiktig överlevnad sämre för många arter, till följd av sämre spridningsmöjligheter mellan ytor med lämpliga habitat.
- Negativ påverkan på områdets hydrologi genom exempelvis markskador, anläggning av vägar, torvbrytning eller dikning intill myrmark, våtmarker eller sumpskog.
- Åtgärder som leder till ökad grumlig av vattendragens botten, exempelvis avverkning av strandnära skog, dikesunderhåll, infrastrukturanläggningar, byggande.
- Utsläpp av föroreningar från punktkällor, till exempel avlopp, industri, täkt, eller annan verksamhet, som riskerar att försämra vattenkvaliteten.
- Försämrade vattenkvalitet orsakad av antropogena, diffusa utsläppskällor kan leda till exempelvis försurning, utsläpp av miljögifter (inklusive metaller) eller eutrofiering.
- Spridning av kalk, aska eller gödningsämnen ger drastiska förändringar för förutsättningarna för naturligt förekommande arter i till exempel myrar, vatten- och strandmiljöer. Kalkning av naturligt sura tillflöden och sjöar påverkar förutsättningarna för de arter som är anpassade till dessa förhållanden.
- Exploatering av strandområden är negativt för möjligheten att upprätthålla naturliga strandmiljöer.
- Ökad reglering av vattenföringen vid sjöar och vattendrag, exempelvis genom småskalig utbyggnad av oreglerade vattendragssträckor eller fortsatt/ökad reglering i redan reglerade vatten, till exempel sänkt minimitappning, ökad kortidsreglering. Reglering kan orsaka störd flödesdynamik, vandringshinder, överdämning av våtmarks- och strandområden, torrläggning av vattendragssträckor.
- Skapande av vandringshinder.
- Utsättning av främmande arter eller fiskstammar kan ändra konkurrensförhållanden, sprida smitta och/eller orsaka genetisk kontaminering.
- Fiske som är ensidigt mot vissa arter eller är för hårt i förhållande till vattnens naturliga produktionsförmåga kan påverka konkurrensförhållanden och artsammansättning.

Områdets bevarandeåtgärder

Art- eller naturtypsspecifika åtgärder preciseras under respektive naturtyp och art.

Tabell 1: En generell sammanställning av bevarandeåtgärder omnämnda i den aktuella bevarandeplanen.

Bevarandeåtgärd	När	Var	Prioritet
Naturvårdsbränning	Återkommande, med cirka 50-års intervall	Den mesta av områdets skogsmark	1
Eventuell röjning av sly m.m. vid myrmark	Vid behov, troligen som engångsåtgärd	Delar av myrmarken som tidigare varit negativt påverkad av dikning	1
Lövgynnande naturvårdsröjningar	Vid behov	Vid lövskogen längst västerut, mot Lövsjön	2
Framhuggning av äldre träd, främst enstaka tallar	Vid behov	Delar som hyser gamla tallar	2
Skapande av strukturer i ungskog	Inför naturvårdsbränning för att öppna upp den täta ungskogen	Flera mindre ytor samt ett större område i nordost	1

Reglering av skydd och skötsel:

Skydd och skötsel är reglerat i naturreservatets beslut (Fjällmossens naturreservat, 2011) och skötselplan (fastställd 2011). Skötselplanen anger generellt åtgärder som gynnar eller bibehåller naturvärdena som Natura 2000-området syftar till att bevara.

Markavvattning är åtgärder som utförs för att avvattna mark, för att sänka eller tappa ur ett vattenområde eller för att skydda mot vatten om åtgärderna syftar till att varaktigt öka en fastighets lämplighet för något visst ändamål.

Länsstyrelsen Östergötland

Markavvattning kräver alltid tillstånd (11 kap. 13 § miljöbalken). I Östergötland är det dessutom förbjudet att avvattna mark vilket medför att man även behöver söka en dispens från det generella markavvattningsförbudet. Ansökan om dispens och tillstånd till markavvattning prövas i normalfallet av Länsstyrelsen

Bevarandeåtgärder:

För mer ingående och specifika bevarandeåtgärder se skötselplanen för Fjällmossens naturreservat. Nedan finns de övergripande åtgärderna som behövs i området.

Större delen av områdets skogsmark kommer att naturvårdsbrännas, vilket i stort ger en tallskogsinriktad skötsel. I nordvästra delarna har några skogspartier redan bränt. En del partier med tallungskog kommer behöva gallras ur innan de bränns för att marken lättare ska kunna torka ut och bli mer lättantändliga. Ett parti med lövskog längst i väster mot Lövsjön kommer att skötas genom lövgynnande naturvårdsröjningar av främst inväxande unggran. Naturtyperna trädbevuxen myrmark öppna myrmark kommer att få utvecklas mot att bli naturliga myrmarker. Några av myrmarksytor där sly, vass m.m. har kommit upp till följd av gamla utdikningar har röjts och öppnats upp samt även blivit hydrologiskt restaurerade. Om det visar sig att de fortsätter växa igen kan de behöva röjas ytterligare någon gång.

Bevarandestatus och bevarandetillstånd

Bevarandestatus beskriver läget för naturtyperna och arterna i landet som helhet, medan bevarandetillståndet beskriver aktuellt läge inom Natura 2000-området. Dessa beskrivs närmare under respektive naturtyp och art längre fram i planen. Här redovisas en sammanställning av bevarandetillståndet inom området.

Tabell 2: Naturtypsareal och förekomst av Natura 2000-arter inom Natura 2000-området. **Blå färg** innebär en förändring av art- eller arealförekomst jämfört med regeringsgodkända uppgifter angivna inom parentes. Länsstyrelsen kommer att föreslå förändringarna vid lämpligt tillfälle. *) = Prioriterad art eller naturtyp i EU:s Natura 2000-bevarandearbete. Prioriteringen kan skilja sig från prioriteringen i det specifika området.

Naturtyp/art	Hektar/Förekomst	Bevarandetillstånd	Sida
3160 - Myrsjöar	4,3 (4,6)	Gynnsamt	10
3260 - Mindre vattendrag	0,42 (0)	Gynnsamt	11
7110 - Högmossar	0 (51)	-	
7140 - Öppna mossar och kärr	205,7 (162,4)	Tillfredsställande	11
9010 - *Taiga	86,3 (162,4)	Gynnsamt	12
9080 - *Lövsumpskog	0,77 (0)	Dåligt	13
91D0 - *Skogsbevuxen myr	40,8 (83,5)	Tillfredsställande	14
Bivråk (<i>Pernis apivorus</i>)	X	Okänt	15
Fiskgjuse (<i>Pandion haliaetus</i>)	X	Tillfredsställande	16
Järpe (<i>Bonasa bonasia</i>)	X	Gynnsamt	17
Tjäder (<i>Tetrao urogallis</i>)	X	Gynnsamt	18
Trana (<i>Grus grus</i>)	X	Gynnsamt	19

Länsstyrelsen Östergötland

Grönbena (<i>Tringa glareola</i>)	X	Okänt	19
Sparvuggla (<i>Glaucidium passerinum</i>)	X	Gynnsamt	20
Pärluggla (<i>Aegolius funereus</i>)	X	Gynnsamt	21
Nattskärra (<i>Caprimulgus europaeus</i>)	X	Gynnsamt	22
Spillkråka (<i>Dryocopus martius</i>)	X	Gynnsamt	23
Tretåig hackspett (<i>Picoides tridactylus</i>)	X	Gynnsamt	24
Trädlärka (<i>Lullula arborea</i>)	X	Gynnsamt	26
Törnskata (<i>Lanius collurio</i>)	X	Tillfredsställande	27
Orre (<i>Tetrao tetrix</i>)	X	Gynnsamt	28
Annan naturtyp	125,2 (o)		
Total areal	463,5		

Uppföljning

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs. Uppföljningen ska ske enligt de manualer för skyddade områden som har tagits fram av Naturvårdsverket samt Havs- och vattenmyndigheten. Mätbara mål, så kallade målindikatorer, ska registreras i databasen SkötselDOS. Dessa målindikatorer följs sedan upp. Målsättningen är att kunna se om de bevarandemål som satts upp i bevarandeplaner och skötselplaner uppfylls, att skötseln fungerar och att Natura 2000-naturtyperna och arterna har gynnsamt tillstånd.

Uppföljning av skötseln, som är en viktig del i bevarandemålen, kommer kontrolleras av Länsstyrelsen i samband med utförda åtgärder enligt skötselavtal, men bör även följas upp för länets samtliga områden med hävdbehov genom regelbundna analyser för att se vilka områden som ingår i jordbruksblock med miljöersättning.

3160 – Myrsjöar

Nuvarande arealen 4,3 ha är inte fastställd i regeringsbeslut
Arealen 4,6 ha är fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Naturliga sjöar och småvatten med relativt näringsfattigt vatten brunfärgat av torv eller humusämnen och ett naturligt lågt pH. Vegetationen är gles och ofta bestående av flytbladsväxter och akvatiska mossor. Stränderna består i huvudsak av myrvegetation det vill säga gles starr och flytande vitmossebestånd som i regel bildar gungfly. Naturtypen omfattar stranden upp till medelhögvattenlinjen.

Myrsjöar är normalt relativt små (ofta <10 hektar) och förekommer i hela landet, framför allt på organogena och näringsfattiga jordar i myrrika områden samt i skogslandskapet.

Myrsjöarna är naturligt lågproduktiva och vattnet är påverkat av humussyror, naturligt surt och brunfärgat. Även sjöar med lång omsättningstid (den tid vattnet stannar i sjön) som har klarare vatten men där typiska arter, strukturer och funktioner förekommer ingår också i naturtypen.

Myrsjöar som är påverkade av försurning och ökad humusbelastning ingår i naturtypen eftersom sjöns karaktär ofta består. Sjöar som sedan länge varit sänkta eller dämnda och upprätthåller vattenståndsfluktuationer med naturlig säsongsvariation ingår i naturtypen. Sjöar som är strakt påverkade av reglering eller dikning är normalt inte naturtyp eftersom strukturer och funktioner då är skadade.

Naturtypen representeras i området av de två sjöarna Stora Göljen och Lilla Göljen. Stora Göljen är till stora delar omgiven av öppen myrmark medan Lilla Göljen är betydligt mera skogsomsluten.

Bevarandemål

Utbredningen av naturtypen myrsjöar (3160) ska fortsatt vara kring 4,3 ha och omgivande strandvåtmarker och strandskogar vara intakta. Vattenkvaliteten är god och sjöarna har en naturlig hydrologi. Ingen påtaglig minskning hos de typiska arterna för naturtypen sker.

Bevarandestatus och bevarandetillstånd

Naturtypen myrsjöar återfinns i hela landet med tyngdpunkt i den boreala regionen. I jämförelse med andra vatten är myrsjöarna mindre känsliga för mänsklig påverkan. Påverkan på naturtypen är dessutom generellt låg och naturtypen är utbredd och talrik. Den samlade förekomstarealen i den boreala regionen är idag 145 000 hektar och statusen ansågs 2013 vara tillräcklig för att uppnå långsiktigt gynnsam bevarandestatus.

Bevarandetillståndet för naturtypen vid Fjällmossen bedöms som gynnsamt.

3260 – Mindre vattendrag

Nuvarande arealen 0,4 ha är inte fastställd i regeringsbeslut
Förekomsten av naturtypen är inte fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Naturtypen omfattar små till medelstora naturliga vattendrag eller delar av vattendrag i flacka landskap samt i skogs och bergslandskap. Naturliga variationer av vattenståndet och skiftande vattendynamik, med lugna till forsande vattendragssträckor, skapar en variation av strandmiljöer och bottenar med förutsättningar för hög biologisk mångfald. Vattendragen har en vegetation med inslag av flytbladsväxter, undervattensväxter och/eller akvatiska mossor. Naturtypen har en god vattenkvalité och en konnektivitet (fria vandringsvägar och flöde) inom och till anslutande vattensystem.

Öring och stensimpa förekommer oftast i vatten med god kemisk balans och lämpliga lekbottenar. Strandskogen är viktig för naturtypen eftersom den skuggar vattendraget samt att en varierad strandskog med både löv- och barrträd kontinuerligt kan ge en rik förekomst av död ved, både skugga och vedsubstrat är nödvändiga faktorer för många av naturtypens typiska arter.

Ett naturligt mindre vattendrag finns i området. Det är Kyndalsbäcken, vilken ansluter i områdets södra del och sedan rinner tvärs över Fjällmossens blöta myrmarker och ända bort mot dess norra ände och vidare norrut mot Kilsåns avrinningsområde. Längre nedströms passerar vattendraget bland annat Ramunds bäcks naturreservat och Vretåns naturreservat, innan det övergår i Kilsån och rinner vidare Österut mot utloppet vid Nyköping.

Bevarandemål

Arealen mindre vattendrag (3260) ska fortsatt vara kring 0,4 ha. Vattenkvaliteten är god. Vattendragen har naturliga eller naturliknande vattenståndsfluktuationer och flöden, vilka upprätthåller en stor variation gällande bottenstruktur, vegetation och strandstrukturer och därmed förutsättningar för naturligt förekommande arter. Vandrande fiskarter har tillgång till fria vandringsvägar. Ingen påtaglig minskning av de för naturtypen typiska arterna sker.

Bevarandestatus och bevarandetillstånd

Bevarandestatusen för naturtypen mindre vattendrag (3260) är otillfredsställande i hela Sverige utom i den alpina regionen. Detta trots att flera restaureringar har genomförts på senare tid. Fortfarande pågår en kraftig påverkan av mindre vattendrag ofta i form av övergödning eller fysisk påverkan (till exempel rensningar och vandringshinder).

Bevarandetillståndet för naturtypen vid Natura 2000-området bedöms vara gynnsamt.

7140 – Öppna mossar och kärr

Nuvarande arealen 205,7 ha är inte fastställd i regeringsbeslut
Arealen 162,4 ha är fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Naturtypen omfattar många olika myrmarker. Det gemensamma är att de är naturligt öppna och magra, samt relativt opåverkade av markavvattnings. Vitmossor dominerar bottenskiktet och i fältskiktet finns risväxter, tuv- eller ängsull och starrarter. Typiska fågelarter i öppna mossar och kärr är trana, orre, ljungpipare, storspov och

ängsdiplärka. Typiskt är även flera olika arter av sileshår, flera bläddror, många starrarter och så mycket som 20 olika arter av vitmossa. I slutet av kapitlet finns en förteckning över rödlistade arter.

Bevarandemål

Arealen öppna mossar och kärr (7140) fortsätter vara kring 205,7 ha. Naturlig hydrologisk regim råder. Naturtypen har kvar sin i huvudsak öppna karaktär. Populationerna hos de för naturtypen typiska arterna minskar inte på ett påtagligt sätt.

Bevarandestatus och bevarandetillstånd

Totalarealen av habitatet i landet har minskat under 1900-talet, men fortfarande finns stora ytor kvar i Norrland. Arealen är idag ca 2 600 000 hektar. Bevarandestatus i Sverige bedöms som otillfredsställande (2013). Det beror främst på pågående igenväxning av öppna myrar. Det i sin tur beror till stor del på mänsklig påverkan i form av markavvattning, men även uppodling och storskaliga torvtäcker påverkar statusen negativt. Störst påverkan ses i myrmarkerna i södra Sverige. Igenväxningen av de öppna myrarna kommer troligen att fortsätta som ett resultat av fortsatt kvävenedfall, hydrologisk påverkan och klimatförändringar. Den mänskliga påverkan på hydrologin förväntas fortsätta då storskalig dikesrensning och avvattning efterfrågas av skogsbruket.

Bevarandetillståndet för naturtypen i området bedöms vara tillfredsställande. Tidigare dikesingrepp har numera åtgärdats och hydrologin kan antas vara till stor del naturlig. Eventuellt kan de öppna myrmarksytor som tidigare höll på att växa igen till följd av utdikningen behöva röjas på igenväxningsvegetation ytterligare någon gång.

9010 – Taiga

Nuvarande arealen 86,3 ha är inte fastställd i regeringsbeslut

Arealen 162,4 ha är fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Naturtypen förekommer främst i den boreala zonen på fuktiga näringsrika marker till torra och näringsfattiga. Trädskiktets krontäckningsgrad är normalt 30–100 % och utgörs av gran, tall, björk, asp, rönn och sälg, ibland även med inslag av andra inhemska arter. Naturtypen taiga innefattar även brandfält och stormfällningar som då kan innebära en lägre krontäckning. Naturtypen består av äldre naturskogsartade barrskogar samt naturliga successioner efter större störningar. Det kanske viktigaste elementet för naturtypen är den döda veden som hyser en lång rad vedlevande svampar och insekter, dessutom är veden födosöks- och boplatser för många fågelarter. Naturtypen delas vanligen in i flera olika undergrupper beroende på dominerande trädslag samt successionsstadier.

Bevarandemål

Utbredningen av taiga (9010) är minst 86,3 hektar. Målsättningen på längre sikt är att i princip all skog i området ska uppnå naturskogsqualiteter. Trädskiktet är flerskiktat och har en naturlig förnygring. Gamla träd och död ved i olika nedbrytningsstadier är vanligt förekommande. Inom området finns även större inslag av brandpåverkad skog. Det finns levande brandpåverkade träd, brandpåverkad död ved samt olika arter gynnade eller knutna till brand. Populationerna hos de för naturtypen typiska arterna minskar inte påtagligt.

Bevarandestatus och bevarandetillstånd

Naturtypen (9010) förekommer i hela landet med tyngdpunkten av utbredningen i den boreala zonen. Marker som normalt brukas som produktionsskogar tillhör ofta naturtypen taiga och det är endast i de fjällnära regionerna som det finns kvar betydande områden med äldre skog i sena successionsstadier. Naturtypen taiga (9010) har en negativ

Länsstyrelsen Östergötland

utveckling eftersom skogsbruket i marker med höga naturvärden och fjällnära skog fortsätter, dessutom har intresset för biobränslen, skogsgödning och skogsodling med främmande trädarter ökat under senare år. Samtidigt har hänsynen vid skogsavverkning ökat och arealen skyddad skog har utökats. År 2013 var förekomstarealen av taiga i den boreala regionen 1 330 000 hektar och för att naturtypen 9010 ska uppnå gynnsam bevarandestatus behövs det uppskattningsvis 3 500 000 hektar. Bevarandestatusen för naturtypen taiga (9010) är idag dålig i den boreala regionen och utvecklingen är övervägande negativ.

Bevarandetilståndet för naturtypen i området bedöms vara gynnsamt. I de äldre delar av skogen som har klassats till naturtypen har inget betydande skogsbruk förekommit i modern tid och skogen befinner sig i ett sent successionsstadium. Olika former av död ved finns och området hyser rödlistade arter inom olika organismgrupper. Delar av skogen har naturvårdsbränts.

9080 – Lövsumpskog

Nuvarande arealen 0,8 ha är inte fastställd i regeringsbeslut
Förekomsten av naturtypen är inte fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Naturtypen förekommer på fuktig och näringsrik mark. Det finns en påverkan från högt grundvatten och översvämning sker normalt årligen. Naturtypen finns på mineraljord, tunna torvtäckten och i vissa fall även på torvmark av lövkärrstorv eller vasstorv. Trädskiktets krontäckningsgrad är vanligen mellan 50–100 %. I södra och mellersta delarna av landet utgörs trädskiktet ofta av al. Gran och videarter kan ofta förekomma i både träd- och buskskikt.

I denna naturtyp finner man ofta en stor variation vad gäller trädslag, artstock och struktur. Denna variation kan härröra från tidigare markanvändning, naturgivna förutsättningar eller den aktiva dynamiken i bestånden. I sitt mest utvecklade stadium kännetecknas naturtypen av ett stort inslag av gamla träd och död ved. Som ett resultat av tidigare markanvändning, naturliga störningar eller andra åtgärder kan skogen finnas i ett yngre successionsstadium med stort inslag av yngre träd.

Naturtypen består av en fuktig till blöt skog som till vissa delar liknar svämlövskogen, men till skillnad från dessa karakteriseras fältskiktet av typiska sumpväxter beroende på det mer eller mindre permanent höga vattenståndet. Övergången mot björkkädd, skogsbevuxen myr kan vara diffus, men generellt är torvtäcket i lövsumpskogen tunt och består då av lövkärrs- och vasstorv. Till följd av den fuktiga marken står träden ofta på socklar, särskilt i äldre skog. Tuvbildningen kan vara stark, och vegetationen därför varierande med ris på tuvorna och avsaknad av vegetation i de blötaste delarna. I djup skugga blir fältskiktet glest. Lövsumpskogarna har sin tyngdpunkt i södra delen av landet och förekommer främst i boreal och kontinental region.

Bevarandemål

Arealen lövsumpskog (9080) ska vara minst 0,8 hektar. Naturtypen har en naturlig ostörd hydrologi. Sumpskogens träd har en varierad åldersstruktur. Död ved i olika former, inklusive levande träd med döda träddeklar förekommer. Ingen påtaglig minskning av populationerna hos de typiska arterna i naturtypen sker.

Bevarandestatus och bevarandetilstånd

Sumpskogarna förekommer ofta insprängt bland andra skogstyper. Då är de dessutom ett viktigt inslag som väsentligt höjer ett områdes naturvärden. Med tanke på den historiska förlusten av naturskogar, så kan man anta att även opåverkade lövsumpskogar minskat avsevärt. År 2013 fanns det uppskattningsvis 20 700 hektar av

naturtypen i den boreala regionen i Sverige, men att det för god bevarandestatus behövs minst 42 000 hektar. Största hotet är fortfarande ett storskaligt skogsbruk. Dagens sumpskogar bör bevaras med ökad naturvårdshänsyn inom skogsbruket.

Bevarandetillståndet för naturtypen vid området anses vara dåligt. Omkring halva ytan som har klassats till naturtypen har avverkats i närtid. Nytt lövsly håller för närvarande på att växa upp vid denna avverkningsyta.

91Do – Skogsbevuxen myr

Nuvarande arealen 40,8 ha är inte fastställd i regeringsbeslut

Arealen 83,5 ha är fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Naturtypen omfattar myrar med >30 cm djupt torvtäcke som är fuktig-blöt med högt liggande grundvattenyta. De ska vara bevuxna med skog med en krontäckning på minst 30 %. Samtliga tallmossar räknas till denna typ, medan de skogbevuxna kärren har en krontäckning på högst 70 %. Trädskiktet domineras oftast av glasbjörk, tall och gran. Fält- och bottenskiktet domineras av ris, halvgräs, och vitmossor.

Skogbevuxen myr skiljs från andra fuktiga och våta skogstyper genom sin torvproduktion. Den skogbevuxna myren är i allmänhet surare och fattigare, medan naturtypen sumpskog visar tecken på högre näringsrikedom i form av högre trädutväxt och åtminstone smärre örtinslag.

Ofta hittar man den skogbevuxna myren i anslutning till större våtmarksområden, och behandlas då som en del av dessa. Skogens hydrologi är naturligt och har inte haft betydande påverkan från till exempel markavvattning eller torvtäkt.

Kantzonen mellan trädklädd fattigmyr och öppen myr är ofta betydelsefull för insekter som kräver båda miljöerna. Skogen ska vara i ett sent eller i ett relativt sent successionsstadium med undantag för de områden som har utsatts för naturliga störningsprocesser (eller motsvarande imiterade skötselåtgärd), där kan ekosystemet befinna sig i yngre successionsstadier. Det ska finnas gamla träd och död ved och en kontinuitet för de aktuella trädslagen.

Bevarandemål

Utbredningen av skogsbevuxen (91Do) myr fortsätter vara kring 40,8 hektar. De skogsbevuxna myrarna har en ostörd hydrologi. Skogen utvecklas i huvudsak genom naturlig dynamik, som självföryngring och trädindivid dör av naturliga orsaker och naturliga störningar. Inslag av gamla träd och död ved finns. Ingen påtaglig minskning av populationerna av de typiska arterna i naturtypen sker.

Bevarandestatus och bevarandetillstånd

Naturtypen skogbevuxen myr (91Do) förekommer i hela landet med en tyngdpunkt av utbredningen i den boreala zonen. År 2013 var förekomstarealen av skogbevuxen myr i den boreala regionen 1 880 000 hektar, vilket anses vara tillräckligt för att naturtypen ska kunna bevaras långsiktigt. Bevarandestatus för naturtypen skogbevuxen myr (91Do) anses som gynnsamt i den alpina och boreala regionen men otillfredsställande i den kontinentala regionen.

Bevarandetillståndet för naturtypen i området bedöms vara tillfredsställande. Det finns i nuläget relativt ont om död ved på de skogsklädda myrarna i området.

A072 – Bivråk, *Pernis apivorus*

Artens förekomst i området är fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Bivråken häckar med de högsta tätheterna i högproduktiva skogsområden. I södra Sverige är den optimala miljön ett småbrutet blandskogslandskap i närheten av en sjö eller något vattendrag. Förekomsten av äldre och luckrika skogsbestånd, gärna omväxlande med naturbetesmarker och med ett stort inslag av bryn, gynnar förekomsten av getingar vars larver bivråken föder upp sina ungar med. Förekomst av äldre skog rik på lövträd och med närhet till fuktskog, kärr och andra våtmarker är fördelaktigt under försommaren då de gamla fåglarna till stor del livnär sig på småfågelungar (bl.a. trastar), men även av grodor och troligen till viss del även av humlelarver och -puppor. I äldre tid torde kombinationen av fuktskog, skogsbyte och hagmarker ha utgjort mycket viktiga miljöer.

Andelen barrskogshäckningar ökar av lättförståeliga skäl norrut i landet. Bindningen till högproduktiva marker består emellertid, eller kanske rent av förstärks något i norra Sverige där arten oftast uppträder i anslutning till skogsimpediment på gammal jordbruksmark eller i rik ängsgranskog.

Aktivitetsområdena är normalt mycket stora; under försommaren födosöker de gamla fåglarna mestadels inne i skogarna inom en areal av cirka 2 500–5 000 hektar. Under senare delen av sommaren födosöker fåglarna över betydligt större ytor, i många fall upp emot eller över 10 000 hektar, varvid getingrika lokaler besöks av bivråkar från ett flertal revir. Bivråken övervintrar i tropiska Västafrika, norr om ekvatorn.

Bevarandemål

Nationellt bör målsättningen vara att hejda den fortgående minskningen som observerats under en lång tidsperiod och att på sikt återfå en populationsstorlek som är i närheten av den som var under 1960- och 1970-talet (minst 10 000 par). För att detta skall lyckas måste åtgärder genomföras såväl inom landet som internationellt.

Målet för Natura 2000-området är att bivråken regelbundet ska häcka i området. Det finns god tillgång till lämpliga miljöer i form av äldre glesare eller luckig skog.

Vad kan påverka negativt

- Ett all sämre utbud av insektsrika biotoper i dagens skogs- och jordbruksmarker har troligen medfört ett sämre utbud av sociala getingar, vars larver och puppor är en livsnödvändig föda för bivråkens ungar. Användandet av kemiska bekämpningsmedel i exempelvis jordbruket påverkar förekomsten av insekter negativt, vilket innebär en sämre födotillgång för sociala getingar.
- En allmän torrläggning av landskapet (markavvattning, dikningsrensning och skyddsdikning av skogsmark etc.) liksom omföring av lövträdsrika skogar till täta produktionsskogar av barrträd medför en försämrad förekomst av tättingar (trastar m.m.) och grodor, vilket sannolikt påverkar bivråken negativt (lägre täthet och sämre förutsättningar för bivråken att producera ägg). Många lövrika skogsmiljöer består idag av igenväxande ängs- och hagmarker som nu sluter sig alltmer genom inväxt av gran, vilket minskar insekts- och fågelrikedomen.
- Kraftigt överbete av klövvilt på lövträd i skogsmiljöer minskar exempelvis förekomsten av vårbloppande sälglor vilket påverkar födounderlaget för många humlor. Klövviltsbetet minskar även förekomsten av blommande örter vilket minskar insektstillgången och därmed födounderlaget för exempelvis sociala getingar.
- En omfattande jakt på bl.a. bivråk försiggår i Medelhavsregionen där speciellt Malta är omtalad, men jakt förekommer även i Pyrenéerna i södra Frankrike.
- Ingenting är känt om förhållandena i övervintringsområdet, där stora förändringar kan ha skett i biotoperna, användande av kemiska bekämpningsmedel samt jakt på fågel.

Bevarandestatus och bevarandetillstånd

Bivråken häckar i samtliga län utom på Gotland. I Sverige har arten minskat mer eller mindre kontinuerligt under minst 30 års tid. Antalet reproduktiva individer skattas till omkring 13 200 (10400-16200). Bivråken är rödlistad i Sverige som nära hotad (NT).

Det är okänt hur bevarandetillståndet ser ut för bivråken inom Natura 2000-området. Arten har rapporterats flera gånger på senare år, men det rör sig främst om sträckande individer under augusti månad (då arten ofta påbörjat sin flytt söderut).

A094 – Fiskgjuse, *Pandion haliaetus*

Artens förekomst i området är fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Fiskgjusen är helt beroende av tillgång till öppet vatten inom sitt hemområde (havsmiljö, insjöar, älvar, åar) eftersom födan nästan uteslutande består av fisk. Den fångar endast ytligt gående fisk, ned till maximalt en halv meters djup.

Fiskgjusen fiskar i såväl näringsrika som näringsfattiga sjöar liksom i större vattendrag och i grundare kustområden. Jaktframgången kan dock minska avsevärt om vattnet är alltför grumligt. I områden med enbart oligotrofa sjöar kan sämre tillgång på fisk medföra lägre reproduktion bl.a. beroende på att gjusarna måste jaga över större arealer (längre bort från boplatsen).

Fiskgjusen är beroende av lämpliga träd för sitt bobygge. Det vanligaste trädslaget är tall ($\geq 90\%$) där det stora risboet byggs i toppen av plattkronade, kraftiga träd, så att utsikt fås över omgivningen. Enstaka bon kan placeras i kraftledningsstolpar, stora torn eller på stora stenar i sjöar och vattendrag. Fiskgjusen är ofta störningskänslig vid boplatsen. Fiskgjusen kan jaga upp till någon mil från boplatsen. Den flyttar mellan Sverige och Västafrika söder om Sahara.

Bevarandemål

Målsättningen Nationellt bör vara att den svenska populationen inte minskar, dvs. att vi inom landets gränser även fortsättningsvis har minst 3 500 par, spritt över hela sitt utbredningsområde.

Fiskgjusen ska regelbundet häcka i området. Det finnas tillgång på lämpliga boträd i området (vanligen äldre tall).

Vad kan påverka negativt

- Eftersom fiskgjusen ofta häckar vid stränder och på öar utgör närgående båttrafik, sportfiske, bad, kanotning etc. i boets omedelbara närhet ett hot.
- Exponeringen för klorerade kolväten har minskat sedan 1970-talet då dessa miljögifter orsakade en ökad fosterdödlighet och sönderrivning av ägg på grund av skalförtunning. Emellertid tillkommer nya typer av miljögifter i naturen vars effekter vi ännu vet litet om (till exempel bromerade flamskyddsmedel).
- Förurning av sjöar kan medföra sämre födotillgång samt en ökad exponering för giftiga metaller.
- Skogsavverkning utan hänsyn till fiskgjusens boträd eller eventuella boträd utgör en fara inom vissa områden, eftersom tillgången på lämpliga träd då minskar.

Bevarandestatus och bevarandetillstånd

Det svenska beståndets storlek uppskattas till omkring 4 100 par. Det finns inga tecken på betydande populationsförändring. Den har varit stabil de senaste tio åren även om arten har minskat lokalt inom vissa delområden troligen på grund av födokonkurrens från havsörnen. Fiskgjusen häckar i samtliga län utom på Gotland. I ett europeiskt perspektiv har Sverige ett stort ansvar för fiskgjusen då cirka 35 % av populationen häckar i Sverige.

Vid Natura 2000-området har arten setts regelbundet på senare år. Även om inga häckande par har rapporterats bedöms tillståndet som troligen tillfredsställande.

A104 – Järpe, *Bonasa bonasia*

Artens förekomst i området är fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Järpen trivs i tät blandskog med föryngring av främst gran och med inblandning av al, björk och asp. Hög markfuktighet och förekomst av surdråg, alkärr och bäckar gynnar arten. Lövträdsandelen i området behöver normalt vara över 10 % för att det ska vara attraktivt för järpen.

En viktig och begränsad vinterfödoresurs är alknoppar, alhängen samt björkknoppar. I omedelbar anknytning till födan krävs dessutom skydd i form av tätare granpartier. Järpen är mycket stationär året om inom sitt revir (25 till 50 hektar). När ett par har etablerat sig på en plats stannar de där så länge biotopen är intakt. Liksom hos övriga skogshöns är god tillgång på insekter mycket viktig för kycklingarnas överlevnad.

Järpen är en mycket stationär stannfågel som håller sig inom sitt revir. Ungfåglar sprider sig dock endast upp till några kilometer från hemmaområdet.

Bevarandemål

Målsättningen nationellt bör vara att bevara en livskraftig population om minst 150 000 par och att arten ej försvinner från något av de län där den finns idag.

Bevarandemålet för Natura 2000-området är att järpen regelbundet ska uppehålla sig i området samt att området ska ingå i revir där arten föryngrar sig. Lämpliga skogsmiljöer med inslag av al och björk ska förekomma.

Vad kan påverka negativt

- Fragmentering och monokultivering av naturskogar. Avsaknad av lämpliga skogsbestånd av tillräcklig storlek missgynnar och försvårar järpens spridning.
- Markavvattning.

Bevarandestatus och bevarandetillstånd

Den svenska populationen har uppskattats till drygt 120 000 par (2008). Järpen häckar i hela landet utom på Gotland och Öland. Den svenska populationen beräknas utgöra cirka 17 % av den europeiska populationen utanför Ryssland. I Sverige är den inte rödlistad.

Bevarandetillståndet bedöms vara gynnsamt. Arten har noterats i området vid några tillfällen på senare år.

A108 – Tjäder, *Tetrao urogallus*

Artens förekomst i området är fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Tjädern kräver större sammanhängande skogsområden för att den skall finnas i livskraftiga bestånd. I dessa måste ett flertal villkor vara uppfyllda. Således kräver arten vintertid förekomst av äldre successionsfaser av talldominerade skogar (äter tallbarr och tallskott), medan den sommartid påträffas i mycket varierande marker, allt från gammal bärrik skog (bl.a. är blåbärsris viktigt) som till nyupptagna hyggen. Förekomsten av våtmarker är en mycket betydelsefull faktor, då hönan under den tidiga våren till stor del livnär sig på späda skott av tuvull. Tillgången på proteinrika blad, blommor och frön bestämmer till stor del hönans möjlighet att producera ägg. Våtmarker är dessutom en viktig biotop för kycklingarna, som under de första levnadsveckorna livnär sig på insekter.

Sammanfattningsvis kan sägas att tjädern kräver stora sammanhängande skogsområden som innehåller en stor variation ifråga om successionsstadier och våtmarker (sumpskog, kärr och myr). Dessutom är arten starkt traditionsbunden till speciella lekplatser. Tjädern är en stannfågel. Arten rör sig normalt inom ett område i storleksordningen 2 500 hektar.

Bevarandemål

Målsättningen nationellt är att bevara livskraftiga bestånd i samtliga svenska län/landskap (utom Gotland) och att den totala svenska stammen inom en rimlig framtid uppgår till minst 150 000 par.

Målsättningen för Natura 2000-området är att tjädern regelbundet ska förekomma och häcka inom området. Spelplatser ska finnas inom Fjällmossen-området.

Vad kan påverka negativt

Totalt sett i Sverige finns inte något direkt hot mot artens fortlevnad. Tjädern har emellertid starkt missgynnats av det storskaliga skogsbruket, särskilt i södra och mellersta Sverige där betydande populationsnedgångar konstaterats. Det allvarligaste hotet i skogsbrukslandskapet är de förändringar som skett och fortfarande sker på landskapsnivå, t.ex. fragmentering och tillkomsten av stora arealer med monokulturer av tall och gran som aldrig tillåts bli gamla nog.

Bevarandestatus och bevarandetillstånd

Den svenska populationen har uppskattats till 350 000 par (år 2010). Tjädern häckar i samtliga län utom Gotland. På Gotland har inplanteringsförsök gjorts. På norra Öland försvann de sista tjädrarna under 1980-talet. Tjädern har minskat starkt i södra Sverige under de senaste 15 åren. Arten är dock inte rödlistad. Den svenska stammen utgör ca 10% av det europeiska beståndet (inkl. europeiska Ryssland).

Bevarandetillståndet för tjäder vid Natura 2000-område bedöms som gynnsamt. Arten har observerats vid flertalet tillfällen i området på senare år.

A127 – Trana, *Grus grus*

Artens förekomst i området är fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Tranan häckar på sankar sjö- eller havsstränder, på våta myrmarker, på vattensjuka hyggen omgärdade av sumpskog, vid större slättsjöar, i öppna kärr, i sänkta sjöar och andra större eller mindre våtmarker. Ett gemensamt krav, oavsett val av habitat, är att tranorna har möjlighet att bygga boet oåtkomligt för marklevande rovdjur, d.v.s. alltid omgärdat av vatten. Under häckningstid lever tranorna av rötter, skott och andra vegetabilier samt insekter, blötdjur, grodor, småfisk m.m.

Under häckningen rör sig paret normalt inom ett område i storleksordningen 100 hektar. Tranan blir könsmogen vid tre till sex års ålder. Innan könsmognaden för ungrtranorna en kringflackande tillvaro och samlas ofta i stora flockar. De övervintrar i Sydvästeuropa, främst i Spanien, men även i Portugal och Frankrike samt i Nordafrika. Under höstflyttningen är ungarna beroende av föräldrarnas vägledning. En stor andel av tranorna övervintrar i korkeksmarker i Spanien.

Bevarandemål

Målsättningen nationellt bör vara att bevara det nuvarande starka tranbeståndet med häckande par i samtliga svenska landskap.

Trana ska regelbundet uppehålla sig och häcka i Natura 2000-området eller i närområdena.

Vad kan påverka negativt

För närvarande finns inget hot mot arten i Sverige. I det spanska övervintringsområdet finns däremot vissa hot, främst avveckling av korkeksodlingar.

Bevarandestatus och bevarandetillstånd

Tranan har ökat markant i antal den senaste 20-årsperioden, speciellt märkbart i Götaland och Svealand. Antalet häckande par torde f.n. uppgå till åtminstone 15 000, kanske över 20 000 par. De svenska tranorna utgör 20–38 % av europapopulationen. Sverige har således ett stort ansvar för bevarandet av arten. BirdLife International betecknar tranan som Sårba i Europa. Arten är placerad i SPEC kategori 3, vilket innebär att den globala populationen inte är koncentrerad till Europa, men att arten har en otillfredsställande bevarandestatus i området (Tucker & Heath 1994).

Bevarandetillståndet för trana i Natura 2000-området bedöms vara gynnsamt. Arten har återkommande setts under häckningstid vid lämplig biotop i området.

A166 – Grönbena, *Tringa glareola*

Artens förekomst i området är fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Grönbenans lämpliga häckningsmiljöer utgörs av sankar stränder längs sjöar och vattendrag samt på fuktiga/våta gräs- eller starrbevuxna myrar. Arten kräver tillgång på öppet vatten och dyiga stränder. Den är särskilt vanlig i områden med flarkmyrar. De högsta tätheterna hittar man i stora sammanhängande våtmarkspartier, men arten

häckar regelbundet även vid mindre skogsomgärdade myrar. Under flyttningen påträffas grönbena både längs kusten samt vid olika inlandsvätmarker av öppen karaktär.

Grönbena hävdar revir och rör sig då inom ett område i storleksordningen 100–500 hektar. Arten övervintrar främst i tropiska Afrika, men delvis även i södra Afrika.

Bevarandemål

Målsättningen nationellt bör vara att det skall finnas förutsättningar för ett häckande bestånd av grönbena i hela landet. Tillbakagången söder om Dalälven måste hävas: ett bestånd om minst 3 000 häckande par är här ett rimligt mål. Inga långsiktiga förändringar i utbredning eller numerär får ske i norra och mellersta Sverige.

Inom Natura 2000-området ska grönbena förekomma och häcka regelbundet.

Vad kan påverka negativt

Det sydsvenska beståndet hotas av en utebliven hävd på sank stränder. Även i Norrland kan beståndet ha missgynnats av minskande hävd av raningar och silängar. Dikning av myrmark, framför allt tidigare och i södra Sverige, har bidragit till en ökad andel träd- och skogsbevuxen myr och därmed försämrade förhållanden för grönbena. Det norrländska beståndet kan lokalt komma att hotas av storskalig torvbrytning.

Bevarandestatus och bevarandetillstånd

Grönbena är en vanlig häckfågel i mellersta och norra Sverige. Den förekommer sparsamt till allmänt i C, U, T, S, W, X, Y, Z, AC och BD län. I södra Sverige är arten betydligt ovanligare och regelbundna häckningar sker endast på Sydsvenska höglandet (G, F och O län). Mer tillfälligt förekommer häckningar i M, N, I och E län. Grönbena är tillsammans med brushanen den vanligaste vadaren på norrländska myrar. Det svenska beståndet uppskattas till 50 000 – 100 000 par. I Finland häckar 200 000 – 300 000 par och i Norge 20 000 – 40 000 par. I övriga delar av Europa häckar drygt 5 000 par sammanlagt. Sedan mitten av 1980-talet har grönbena gått kraftigt tillbaka i södra Sverige.

BirdLife International listar grönbena som ”Declining” i Europa och menar att det är angeläget att Europa tar ett ansvar i artens bevarande. Arten är placerad i SPEC kategori 3, vilket innebär att dess utbredning inte är koncentrerad till Europa, men att den inom sitt europeiska utbredningsområde har en otillfredsställande bevarandestatus.

Det finns få rapporter på grönbena från området på senare år. Flera exemplar noterades dock i samband med att Länsstyrelsen genomförde en inventering i delar av Fjällmossen under försommaren 2010. Bevarandetillståndet för arten i området bedöms i nuläget vara okänt.

A217 – Sparvuggla, *Glaucidium passerinum*

Artens förekomst i området är fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Som boplatser använder sparvugglan gamla bohål från större hackspett eller tretåig hackspett. Den optimala häckningsmiljön är gammal, flerskiktad grandominerad blandskog med rik förekomst av grova lövträd (främst asp, björk och al). Sparvugglan är dock flexibel i sitt val av häckningsplats och förekommer likaväl i naturskogsbestånd som i områden med en blandning av rena produktionsbestånd och hyggen, så länge lämpliga boträd finns att tillgå. I södra Sverige hittar man den ofta på gammal, igenväxande inägomark där den häckar i bestånd av äldre asp. Gnagare och småfåglar utgör lämplig föda.

Sparvugglan är i huvudsak en stannfågel. Vissa vintrar sker mer omfattande rörelser söderut. Arten jagar över arealer i storleksordningen 150 hektar.

Bevarandemål

Målsättningen nationellt bör vara att det skall finnas förutsättningar för ett häckande bestånd av sparvuggla i hela landet nedanför fjällkedjan. Sverige bör kunna hysa 20 000 par, varav huvuddelen i de södra och mellersta delarna av landet.

Sparvuggla ska förekomma regelbundet samt häcka i Natura 2000-området. Lämpliga hålträd förekommer i skogen.

Vad kan påverka negativt

Eftersom sparvugglan är mycket flexibel i sitt boplatsval är det av allt att döma förekomsten av lämpliga bohål som är den mest begränsande faktorn.

Bevarandestatus och bevarandetillstånd

Sparvugglan häckar i samtliga svenska landskap utom på Öland och Gotland. Arten är som vanligast i södra och mellersta Sveriges skogsbygder. Tätheterna avtar norrut och arten är sparsamt till sällsynt förekommande i det inre av Norrland. Det svenska beståndet har beräknats till mellan 12 000 och 16 000 par, vilket utgör bortemot hälften av det samlade europeiska beståndet. Huvuddelen av de europeiska sparvugglorna finns i de norra delarna (Norge, Sverige och Finland). Reliktbestånd finns i bergsskogar i Centraleuropa. Artens beståndsutveckling är okänd. Flera tecken tyder dock på att det skett en expansion söderut under den senare delen av 1900-talet. BirdLife International (1994) listar sparvugglan som "Säker" i Europa, men menar att det är angeläget att Europa tar ett ansvar i artens bevarande.

Bevarandetillståndet för sparvuggla vid Natura 2000-området bedöms vara gynnsamt. Observationer av spelande sparvugglor har rapporterats relativt ofta från olika delar av området.

A223 – Pärluggla, *Aegolius fenereus*

Artens förekomst i området är fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Arten behöver tillgång på lämplig föda i form av olika smågnagare, främst sork men även skogsmöss, näbbmöss och småfåglar. För god häckningsframgång krävs höga gnagartätheter. Tillgång på lämpliga häckningsplatser i form av trädhåligheter. Häckar helst i hål av spillkråka, men kan undantagsvis hålla till godo med naturliga håligheter och hål av gröngöling och större hackspett. Arten häckar dessutom gärna i holk. Bra bohål är en bristvara och hannarna försöker därför stanna året runt i häckningsreviret. Pärlugglan har svårt att komma åt sitt byte genom ett tjockt snötäcke, något som begränsar såväl artens utbredningsområde som chansen till vinteröverlevnad. Pärlugglan häckar med de största tätheterna i tät granskog. Även om den föredrar granskog, helst äldre sådan med små luckor och öppningar i form av stormfällan med mera, häckar den frekvent även i barr- och lövblandskogar innehållande tall, björk och asp.

I södra Sverige häckar den sällsynt men regelbundet i bokbackar, grövre aspbestånd på inägomark och på Bornholm i Danmark till och med i ren bokskog. I områden med dålig tillgång på lämpliga bohål accepterar den även ren tallskog. Ofta påträffas arten i gränsområden till hyggen och inägor samt kring större myrar, förmodligen därför att bytestillgången är högre i dessa marker än centralt inne i den täta skogen. Emellertid utsätter sig

”kantugglorna” därmed samtidigt för en högre predationsrisk från andra ugglor som till exempel kattuggla. Arten jagar över arealer i storleksordningen 3 till 10 kvadratkilometer. Pärflugan är huvudsakligen stannfågel, men vissa år äger flyttningsrörelser rum i september till november.

Bevarandemål

Den nationella målsättningen är att det skall finnas förutsättningar för ett häckande bestånd av pärflugla i hela landet nedanför fjällkedjan. Sverige bör kunna hysa 30 000 par, varav huvuddelen i Norrlands skogsland.

Målsättningen för Natura 2000-området är att arten regelbundet ska uppehålla sig i området och häcka. Lämpliga hålträd ska finnas tillgängliga inom området.

Vad kan påverka negativt

- Det absolut största hotet mot pärflugan utgörs av det moderna skogsbruket. Som andra hålhäckare är arten beroende av god tillgång på trädhåligheter, något som är vanligt i naturskogsbestånd men ytterligt sällsynt i dagens hårt brukade skog.
- Försämrade tillgång på byte i skogs- och mellanbygderna till följd av upphörande jordbruk och minskade arealer öppen mark.

Bevarandestatus och bevarandetillstånd

Pärflugan häckar i samtliga svenska län, dock ej på Öland. Antalet är som störst i större sammanhängande barrskogsområden. Tätheterna avtar i det inre av Norrland, förmodligen främst på grund av klimatiska orsaker. I Sverige har arten minskat med upp till 40 % under de senaste 30 åren. Pärflugan är nomadisk över stora delar av den norra barrskogsregionen. Detta gör att man bör vara försiktig med att uttala sig om beståndsförändringar i enskilda länder. Istället måste man försöka följa utvecklingen över stora sammanhängande arealer – Norge, Sverige, Finland och västra Ryssland utgör förmodligen en enhet. Det nordeuropeiska beståndet överstiger förmodligen 30 000 par även under dåliga år, under goda år kan det kanske handla om uppemot 100 000 par. Förutom i norra Europa finns små häckande bestånd i skogs- och bergstrakterna i Centraleuropa, totalt i storleksordningen drygt 10 000 par.

Bevarandetillståndet för arten i Natura 2000-området bedöms vara troligen gynnsamt. Lämpliga livsmiljöer förekommer i området. Det var ganska många år sedan arten rapporterats från Natura 2000-området, men flera observationer har gjorts på senare tid i nära anslutning till området, bland annat ifrån Södermanlands-delen av Fjällmossens naturreservat.

A224 – Nattskärria, *Caprimulgus europaeus*

Artens förekomst i området är fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Som födosöks- och häckningsområden nyttjar nattskärria torra glesa skogar eller tallplanteringar. Den vanligaste häckningsmiljön är gles, luckig tallskog på sandig mark eller hållmarker, och uppskattningsvis finns mer än 90 % av det samlade beståndet i sådana miljöer. Ofta häckar den i sådana skogar i direkt anslutning till små hyggen, gläntor, brandfält eller torra impediment. Det finns dock vissa regionala skillnader i biotopval – i sydligaste Sverige (Skåne, Halland, Blekinge) finns en betydande del (ca 50 %) i gles löv- och blandskogsmiljö. Nattskärria livnär sig huvudsakligen på större nattflygande insekter som nattaktiva fjärilar, skalbaggar och tvåvingar. Under födosöket hittar man den i öppna områden som gläntor, över mossar, på kalhyggen, i kraftledningsgator och längs

skogsomgärdade vägar. I övervintringsområdet, t.ex. i östra Zimbabwe, uppträder den i flertalet skogstyper, men kanske främst i områden med busksavann.

Under häckningen kan födosöken ske uppemot fem km bort från häckningsplatsen. Nattskärnan är en långdistansflyttare som övervintrar i stora delar av Afrika söder om Sahara.

Bevarandemål

Målsättningen nationellt är att det skall finnas ett häckande bestånd av nattskärna i hela området söder om den biologiska norrlandsgränsen. Sverige bör på sikt kunna hysa minst 5 000 par, varav huvuddelen i områden med gles, talldominerad skog.

Målsättningen för Natura 2000-området är att nattskärna regelbundet ska uppehålla sig och häcka i området.

Vad kan påverka negativt

Det stora hotet mot nattskärnan är en minskad tillgång på lämpliga häckningsmiljöer. Flera olika faktorer har lett till en kontinuerlig minskning av mängden lämpliga biotoper från och med 1950-talet. Den storskaliga nedläggningen av jordbruken i södra Sveriges skogs- och mellanbygder har lett till ett betydligt mer slutet landskap. Allt tätare skog, i kombination med en storskalig övergång från tall till gran i södra Sverige har minskat mängden lämpliga häckningsplatser i skogsmiljö.

Arten födosöker ofta, och vilar ofta på, vägar och kan därför lätt kollidera med bilar.

Upphörande jordbruk i skogslandskapet, framför allt minskade arealer naturliga ängs- och betesmarker, leder till en utarmad flora och därmed till en utarmad fjärilsfauna.

Bevarandestatus och bevarandetillstånd

Nattskärnan förekommer i södra och mellersta Sverige samt i Norrlands kustland norrut till Hälsingland. Arten har tidigare varit rödlistad i Sverige men är det inte längre beroende på en tydligt ökande population de senaste 10 åren. Antalet reproduktiva individer skattas till omkring 14 600 (12000-18000).

Bevarandetillståndet för arten i Natura 2000-området bedöms vara gynnsamt. Arten har rapporterats regelbundet från Natura 2000-området och dess närområden på senare år. Observationerna har gjorts under hela sommaren från maj till början av augusti.

A236 – Spillkråka, *Dryocopus martius*

Artens förekomst i området är fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Tillgång på lämplig föda i form av vedlevande insekter och myror. Fodosöker ofta lågt i träd, på stubbar m.m., gärna i rotrötad gran efter hästmyror.

Tillgång på lämpliga häckningsplatser, främst i form av grov asp, tall eller bok. I södra och mellersta Sverige råder ingen uttalad brist på lämpliga häckningsträd, däremot kan tillräckligt grova stammar saknas i stora delar av Norrland där skogsbruket är mera intensivt och tillväxten sämre. För att spillkråkan skall häcka måste stamdiametern i brösthöjd överstiga 30 cm för asp och 40 cm för tall. Medelåldern på utnyttjade tallar är i Småland 115 år, Uppland 170 år, Dalarna 187 år och i Gästrikland 239 år.

Spillkråkan är något av en nyckelart i boreala och nemoboreala skogsekosystem genom att den årligen producerar ett stort antal bohål lämpliga för större hålhäckande fåglar och däggdjur som inte själva förmår mejsla ut sitt bo.

Spillkråkan är en stannfågel som under sommarhalvåret i södra Sverige födosöker över arealer i storleksordningen 100–1 000 hektar. Vintertid rör sig arten över större områden. I Norrlands inland är artens hemområden troligen betydligt större än i södra Sverige.

Bevarandemål

Nationella målsättningen är att det skall finnas häckande spillkråkor i hela landet nedanför fjällkedjan. Sverige bör kunna hysa minst 40 000 par, varav huvuddelen i de södra och mellersta delarna av landet.

Spillkråka ska fortleva samt häcka i Natura 2000-området eller i närområdet. Det finns tillgång på gamla potentiella boträd såsom tall och asp.

Vad kan påverka negativt

- Det största hotet mot spillkråkan är skogsbruket och näringens allt större krav på skogsråvara. Minskad lövandel, ökad granandel och mera homogena bestånd i södra och mellersta Sverige missgynnar arten.
- Minskad medelålder i bestånden i intensivt brukade trakter gör att tillgången på lämpliga boträd minskar.
- Eftersom spillkråkan i stor utsträckning livnar sig på hästmyror missgynnas den med största säkerhet av stubbrytning och GROT-uttag (GRenar Och Toppar).

Bevarandestatus och bevarandetillstånd

Spillkråkan häckar i samtliga svenska län, dock fåtaligt i Norrlands inland. Det svenska beståndet uppskattas till omkring 29 000 par (år 2008). Detta motsvarar ungefär 10 % av det samlade europeiska beståndet. Enligt svensk fågeltaxering har spillkråkan minskat med 20–30 % under femtonårsperioden fram till 2014. Spillkråka har därför gått från att klassas som livskraftig till att rödlistas under kategorin nära hotad (NT) från år 2015.

Bevarandetillståndet för arten i Natura 2000-området bedöms vara gynnsamt. Arten har uppehållit sig kring området regelbundet de senaste åren. Par i lämplig häckbiotop har observerats flera gånger.

A241 – Tretåig hackspett, *Picoides tridactylus*

Artens förekomst i området är ej fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Tretåiga hackspett behöver tillgång på lämpliga häckningsmiljöer i form av skog med ett stort inslag av döda eller döende träd. I Sverige hittar man den idag främst i de av skogsbruket relativt sett mindre påverkade barrskogsområdena i Norrland, huvudsakligen i olikåldrig naturgranskog med kontinuerlig förekomst av barkborreangripna träd och högstubbar och ofta i sumpskogar. Arten kan även förekomma i flera andra skogstyper så länge kraven på rik födotillgång i form av vedlevande insekter är tillgodosedda. Häckningar har t.ex. konstaterats på brandfält, i lövbrännor och i äldre alstrandskog. Arten är specialist på barkborrar (både larver och fullbildade individer). Eftersom barkborrarna ofta har efemära massuppträdanden är tretåig hackspett mer rörlig än många andra hackspettar. Den är till viss del anpassad till att utnyttja massförekomster av barkborrar i samband med bränder, stormfällan och liknande skador på skog. Vintertid torde den dubbelögade bastborren (*Polygraphus poligraphus*) vara en mycket viktig födoresurs. Jämförelser av tillgången på stående död ved med kvarsittande bark

i svenska och schweiziska revir visar att mängden substrat måste överstiga 10–15 m³/ha eller utgöra cirka 5 % av den stående biomassan inom en areal av cirka 100 hektar.

Bevarandemål

Nationella målsättningen är att det skall finnas ett häckande bestånd av tretåig hackspett i hela den boreala zonen och i de norra delarna av den boreonemorala zonen söderut till Dalsland, norra Västergötland och norra Östergötland. Arten måste erbjudas möjligheter att återetablera starka bestånd i hela Norrland, även i de av skogsbruk hårdast påverkade regionerna närmast Bottniska viken. Sverige bör kunna hysa minst 25 000 par, varav huvuddelen i Norrlands skogsland nedanför den fjällnära regionen.

Tretåig hackspett ska förekomma regelbundet i Natura 2000-området samt häcka i området eller i närområdet.

Vad kan påverka negativt

Det stora, och allt annat överskuggande hotet mot tretåig hackspett i Sverige är den kontinuerliga och fortsatt pågående utarmningen av skogslandskapet. Allt intensivare skogsbruk med allt mindre arealer obrukad skog gör att livsrummet för arten krympt oerhört kraftigt under den senare delen av 1900-talet. Den mest kritiska förändringen är den mycket kraftiga minskningen av arealen av skogsbruk opåverkad skog och därmed av den samlade förekomsten av död ved i skogen. I detta sammanhang måste nämnas den omfattande dikningen av sumpskogar som skett under de senaste 50 åren. Fragmentering av lämpliga häckningsmiljöer, såväl på beståndsnivå som på landskapsnivå, bidrar till att splittra beståndet. Denna fragmentering leder till att effekterna av olika negativa processer på beståndsnivå (slumpvis utdöende, ojämn könskvot, inavel m.m.) förstärks.

Bevarandestatus och bevarandetillstånd

Tretåig hackspett häckar regelbundet i mellersta och norra Sverige, men är numera ovanlig söder om Norrland. Tillfälliga häckningar har konstaterats på Sydsvenska höglandet ner till Hallandsåsen i Skåne. Det svenska beståndet beräknades vid mitten av 1990-talet till mellan 5 500 och 7 500 par, vilket utgör cirka 10 % av det samlade europeiska beståndet på knappt 60 000 par. Arten förekommer främst i den boreala zonen i norra Europa, men reliktbestånd finns i Alperna, Karpaterna och andra bergsområden i Centraleuropa. Det svenska beståndet har minskat kraftigt under hela 1900-talet och i ökande takt efter 1950. Minskningen i de kustnära, av skogsbruk hårdast påverkade delarna av Norrland uppgår förmodligen till minst 80 %. Som en följd av detta har tyngdpunkten i artens förekomst gradvis förskjutits allt längre in mot de klimatiskt mer utsatta och totalt sett mindre produktiva fjällnära skogsområdena. Tretåig hackspett är rödlistad i kategorin nära hotad (NT) i Sverige. BirdLife International listar tretåig hackspett som "Declining" i Europa och menar att det är angeläget att Europa tar ett ansvar i artens bevarande. Arten är placerad i SPEC kategori 3, vilket innebär att dess utbredning inte är koncentrerad till Europa, men att arten inom regionen har en otillfredsställande bevarandestatus.

Bevarandetillståndet för arten i Natura 2000-området bedöms vara gynnsamt. Den har setts vid flertalet olika tillfällen i området på senare år, bland annat ett par i lämplig häckbiotop samt trummande individer på våren har rapporterats. Det finns även fynd gjorda från Södermanlandsdelen av naturreservatet.

A246 – Trädlärka, *Lullula arborea*

Artens förekomst i området är fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Lämpliga häckningsplatser för trädlärkan är torra marker i direkt anslutning till luckig skog eller glesa planteringar. Vanliga häckningsmiljöer är gles, luckig tallskog, gamla grustag, unga hyggen (fram till ca fem år efter plantering), sandiga industriområden och småskaligt jordbrukslandskap i skogs- och mellanbygderna. Trädlärkan återkommer mycket tidigt på våren vilket gör den extra beroende av soliga miljöer. Brandfält är därför ofta gynnsamma häckningsmiljöer för arten. Arten återfinns ofta i samma typ av miljöer som nattskärnan.

Under häckningen rör sig paret normalt inom ett område i storleksordningen 50–100 hektar. Arten övervintrar i västra och sydvästra Europa.

Bevarandemål

Nationella målsättningen är att det skall finnas ett häckande bestånd av trädlärka i hela området söder om den biologiska norrlandsgränsen. Sverige bör på sikt kunna hysa minst 30 000 par, varav huvuddelen i områden med gles, talldominerad skog.

För Natura 2000-området är målet att trädlärkan regelbundet ska häcka i eller i närområdet.

Vad kan påverka negativt

Det stora hotet mot trädlärkan är minskad tillgång på lämpliga häckningsplatser. Flera olika faktorer har lett till en kontinuerlig minskning av mängden lämpliga biotoper under perioden efter 1950-talet. Den storskaliga nedläggningen av jordbruket i södra Sveriges skogs- och mellanbygder har lett till ett betydligt slutnare landskap. Allt tätare skog, i kombination med en storskalig övergång från tall till gran i södra Sverige har minskat mängden lämpliga häckningsplatser i skogsmiljö, samtidigt som skogsbetet, som förr var vanligt i skogs- och mellanbygderna, numera i stort sett är helt förvunnet.

Bevarandestatus och bevarandetillstånd

Trädlärkan häckar i södra och mellersta Sverige, i huvudsak söder om den biologiska norrlandsgränsen, främst i områden med karg, talldominerad skog. Efter att ha varit nere på en distinkt bottennivå i mitten av 1980-talet (förmodligen endast några tusen häckande par) har arten under de senaste 15 åren av okänd anledning ökat och i dagsläget torde det svenska beståndets uppgå till i storleksordningen 10 000 par. Sverige ligger på den nordliga gränsen för artens utbredning i Europa och det samlade beståndet utgör endast en bråkdel av de 1-2 miljoner par som beräknas häcka i Europa.

Bevarandetillståndet för trädlärka i Natura 2000-området bedöms som troligen gynnsamt då arten regelbundet har observerats i och kring området på senare år.

A338 – Törnskata, *Lanius collurio*

Artens förekomst i området är fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Törnskatan är knuten till öppna marker (främst jordbruksmark, men även kallhyggen) med rik insektsförekomst på varma, solbelysta lokaler. Häckningslokalerna bör ha god tillgång på attraktiva insektsmiljöer i form av blommande och bärande buskar (t.ex. nypon, slån eller björnbär) i kombination med öppna partier, t.ex. kortbetade gräsytor. På jordbruksmark föredrar törnskatan en mosaik av betade och mindre hårt betade ytor där artdiversiteten för växter och insekter är hög. Optimala hyggen för törnskatan karaktäriseras av hyggen utan fröträd och/eller högskrämar, d.v.s. den gamla typen av hyggen. Generellt får törnskatan fler ungar på hyggen än på jordbruksmark beroende på lägre predation. Törnskatan föredrar hyggen som planteras med gran. Dessa nyttjas till cirka 15 år efter planteringen. Från Dalarna och norrut är hyggen den viktigaste biotopen för törnskatan.

Arten hävdar revir och rör sig då inom ett område i storleksordningen 5 hektar. Törnskatan övervintrar i tropiska östra och södra Afrika.

Bevarandemål

Målsättningen nationellt är en långsiktig storlek på minst 50 000 par, varav huvuddelen i jordbrukslandskapet.

Bevarandemålet för Natura 2000-området är att törnskatan regelbundet ska häcka i området.

Vad kan påverka negativt

- Minskande tillgång på lämpliga häckningsmiljöer; igenläggning av jordbruksmark i skogs- och mellanbygderna, minskad hävd av naturliga, ogödslade betesmarker, allt mer rationell skötsel av kvarvarande marker och avsaknad av brandfält i skogslandskapet.
- Överbete. Törnskatan förekomst är kopplad till rik insektsförekomst som i sin tur är kopplad till hög artdiversitet av blommande växter. Enbart kortbetade marker är således inte optimala för törnskator.
- Kraftigt torka under en lång rad av år i övervintringsområdena i södra Afrika kan bidra till tillbakagången.

Bevarandestatus och bevarandetillstånd

Törnskatan häckar i samtliga svenska län. Dock är beståndet i Norrlands inland mycket svagt och i fjälltrakterna saknas arten helt. Beståndet beräknas uppgå till mellan 26 000 och 34 000 par. Det svenska beståndet utgör därmed drygt 1 % av det samlade europeiska beståndet på uppskattningsvis 2,2 miljoner par. Törnskatan har uppvisat en mycket kraftig tillbakagång under de senaste 25 åren, av allt att döma har beståndet minskat med 2/3 under denna period.

I område kring Fjällmossen har arten framförallt observerats vid närliggande hyggesytor intill Natura 2000-området, men ibland även ute på Fjällmossen. Bevarandetillståndet bedöms som tillfredsställande.

A409 – Orre, *Tetrao tetrix*

Artens förekomst i området är fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Orren är de öppna markernas skogshöna och häckar på hedar och mossar samt i tidiga successionsstadier efter kalhyggen och skogsbränder. I skärgårdsmiljö häckar arten på kala skär och öar och i fjälltrakterna kan den gå upp i fjällbjörkskogen. Liksom hos övriga skogshöns är god tillgång på insekter mycket viktig för kycklingarnas överlevnad. Björkknoppar är en viktig diet under vinterhalvåret. Under sommarhalvåret är dieten mer varierad, men vegetabilier dominerar, bland annat är blåbärsblom en viktig komponent.

Arten är en stannfågel och rör sig normalt inom ett hemområde i storleksordningen 2 500–7 500 hektar.

Bevarandemål

Målsättningen nationellt sett bör vara ett livskraftigt bestånd av minst 200 000 par och att arten inte försvinner som reproducerande från något län/landskap.

Orre ska regelbundet förekomma i området samt häcka. Spelplatser ska finnas inom Fjällmossen-området.

Vad kan påverka negativt

- Minskningen av ljunghedar i södra Sverige. I takt med att skogsarealen ökat och ljunghedarna försvunnit har orren minskat i flera områden. Negativt för orren har även varit försvinnandet av skogsbetet, genom att skogen blivit allt tätare och därigenom allt sämre som födosöksmiljö.
- De stora brandfält med efterföljande lövuppslag som förr med regelbundna intervall skapades i den boreala zonen, och som var mycket gynnsamt habitat för orren, saknas numera nästan helt eftersom naturliga bränder som regel snabbt blir släckta. I viss mån har orren erhållit en ersättningsbiotop i det storskaliga kalhyggesbruket, men med den inskränkningen att det efterföljande lövuppslaget som regel röjs och gallras bort och ersätts med barrträd.
- Totalt sett finns inte något hot mot artens fortlevnad i Sverige. Under storhyggestiden på 1960- och 1970-talen gynnades orren kortvarigt, speciellt i norra Sverige. Numera missgynnas orren troligen eftersom dagens hyggen har mindre areal och dessutom inte är lika öppna som tidigare p.g.a. naturvårdshänsyn. Ytterligare en bidragande orsak till att orren får allt svårare att upprätthålla starka bestånd är att småjordbruken i skogsbygderna läggs ned och skogsplanteras i en mycket stor omfattning.
- I södra Sverige är omloppstiden för hyggen och ungsogor alltför kort för att kunna hysa livskraftiga bestånd. Skogarna i södra Sverige är dessutom alltför täta för att passa orren. Särskilt i Götaland och Svealand har märkbara populationsminskningar konstaterats den senaste tioårsperioden. I Stockholms skärgård är orren numera närmast totalt försvunnen.
- Lövrika, luckiga och flerskiktade skogar har de senaste 50 åren blivit allt ovanligare genom skogsbrukets ändrade inriktning mot ensartade produktionsbarrskogar. Detta missgynnar orren som bl.a. är mycket beroende av björkens knoppar vintertid.

Bevarandestatus och bevarandetillstånd

Den svenska populationen har uppskattats till minst 180 000 par (år 2008). Orren häckar i samtliga län men saknas på Öland där den sista fågeln rapporterades 1969. Många uppgifter från Götaland och Svealand tyder på att orren minskat starkt under 1990-talet. Den svenska andelen av den europeiska populationen (inkl. europeiska Ryssland) är minst 20 %.

Bevarandetilståndet för orre i Natura 2000-området bedöms vara gynnsamt. Många orrspel brukar årligen observeras vid olika delar av Fjällmossen. Ibland är tio hanar eller mer närvarande vid ett enda speltillfälle.

Kartor

Kartor som visar områdets läge, yttergränser, naturtypernas utbredning, samt äldre ekonomiska kartor finns sist i planen.

Dokumentation

Webbsidor/databaser:

Artportalen, <https://www.artportalen.se>, (2018-08-29).

Länsstyrelsen Östergötland, <http://www.lansstyrelsen.se/ostergotland>, (2018-01-18).

Naturvårdsverket, <http://www.naturvardsverket.se/>, (2018-01-18).

Skyddad natur, <http://skyddadnatur.naturvardsverket.se/>, (2018-01-18).

Skogsstyrelsen, <https://skogskartan.skogsstyrelsen.se/skogskartan/>, (2018-01-18).

Ängs- och betesmarksinventeringen (TUVA), <http://www.jordbruksverket.se/>, (2018-01-18).

Riksantikvarieämbetets fornlämningsregister, <http://www.fmis.raa.se/cocoon/fornsok/search.html>, (2018-01-18).

Dokument:

ArtDatabanken. 2015. Rödlistade arter i Sverige 2015. ArtDatabanken SLU, Uppsala.

Naturvårdsverkets vägledningsdokument för habitat och ArtDatabankens vägledningar för arter.

Wenche Eide (red.), Arter och naturtyper i habitatdirektivet - bevarandestatus i Sverige 2013, ArtDatabanken SLU, Uppsala, 2014.

Bevarandeplan för Fjällmossen Natura 2000-område, fastställd 2007-02-26.

Skötselplan för Fjällmossens naturreservat, fastställd 2011.

Beslut om bildande av Fjällmossens naturreservat, 2011-09-20.

Topografisk karta

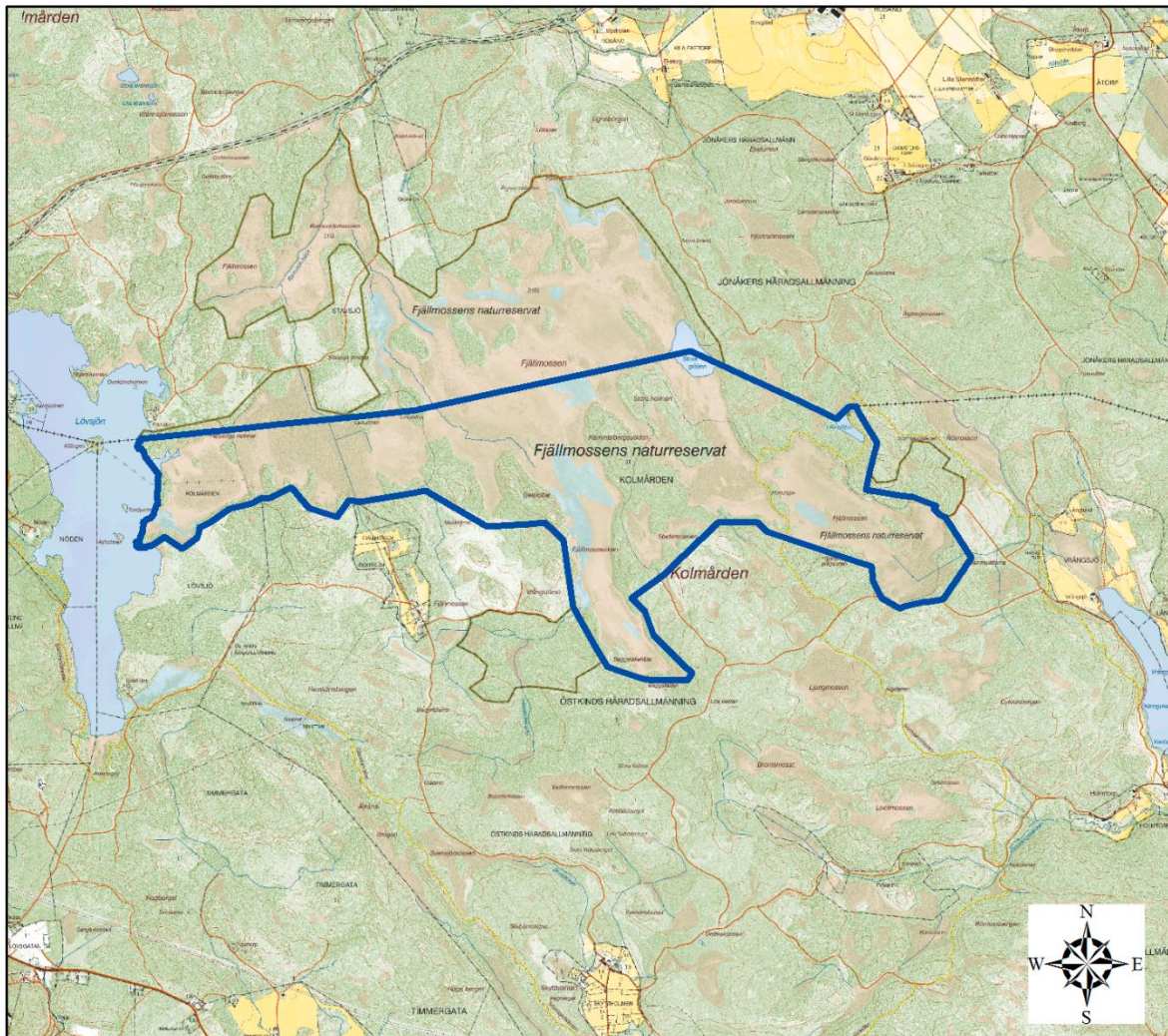
©Naturvårdsverket och ©Lantmäteriet Geodatasamverkan

0 2,5 5 10
Kilometer

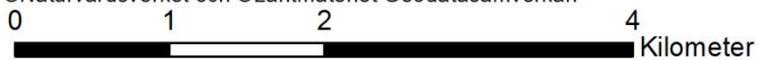
 Natura 2000-området

Översiktskartan visar att Natura 2000-området Fjällmossen östgötadelen är beläget några kilometer norr om Bråviken och cirka sex kilometer ost-nordost om Krokek.

Ekonomisk karta

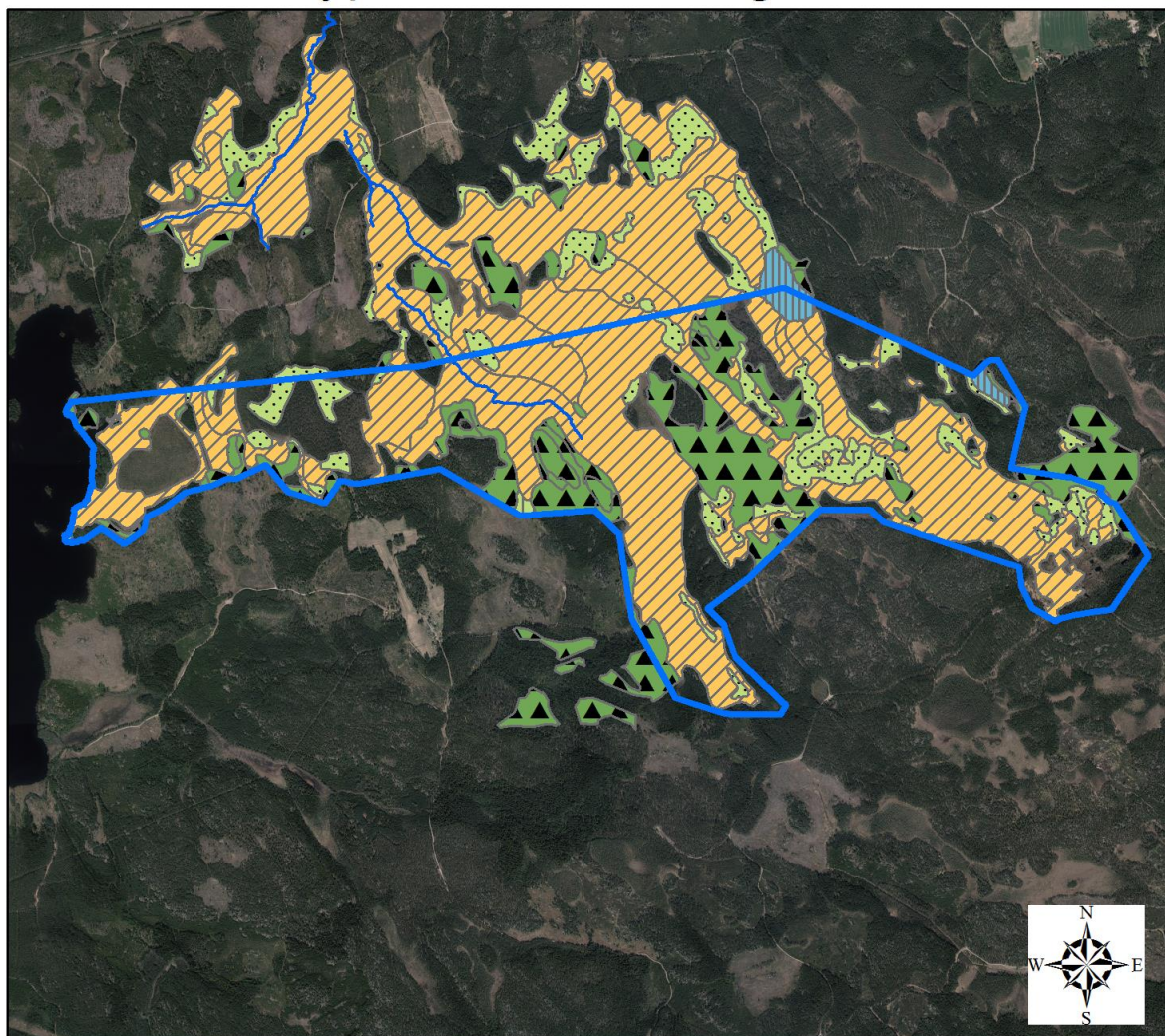
©Naturvårdsverket och ©Lantmäteriet Geodatasamverkan

 Natura 2000-området

Fastighetskartan visar yttergränserna för Natura 2000-området.

Natura 2000-områdets avgränsningar och N2000-naturtypernas utbredning

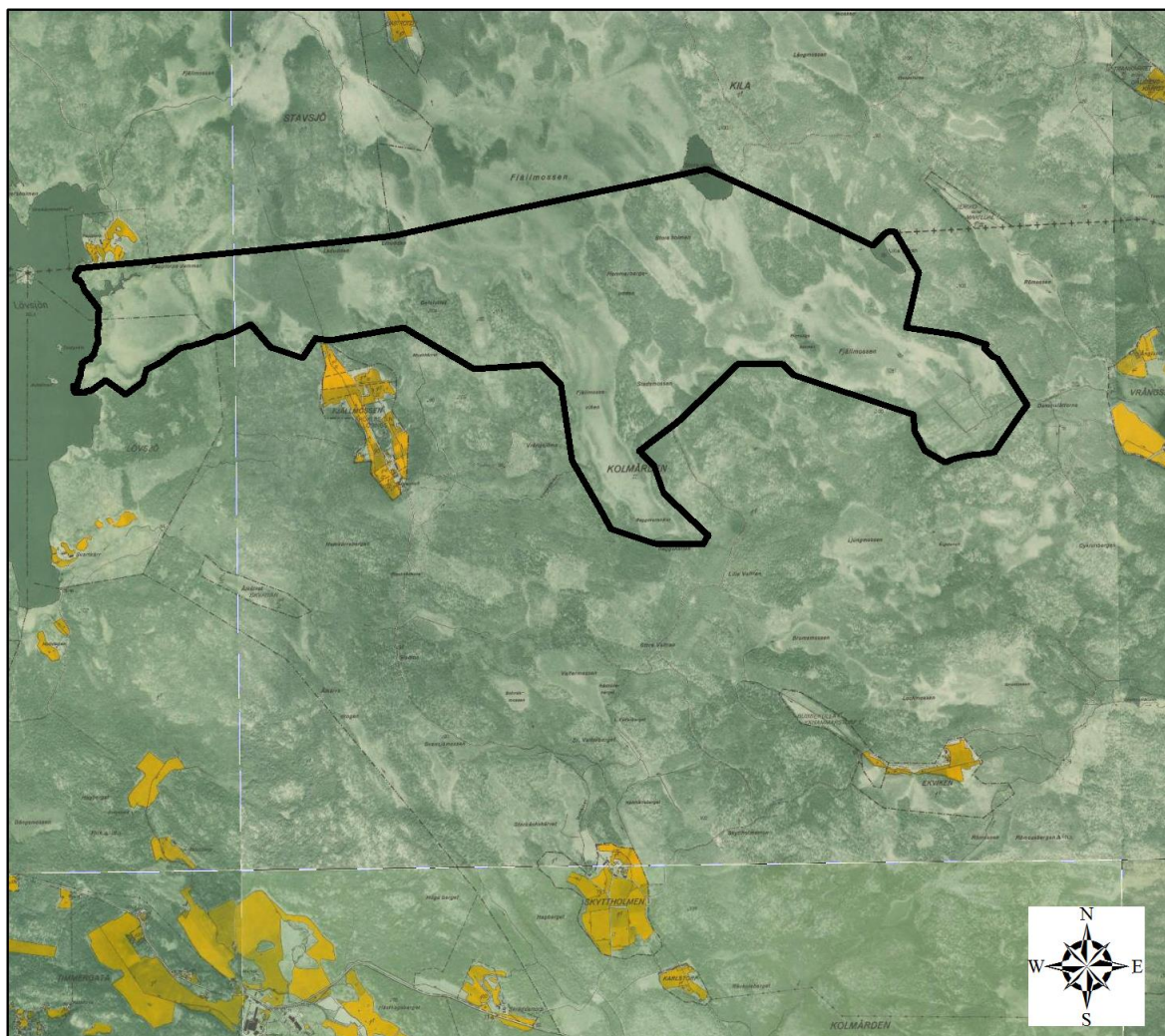
©Naturvårdsverket och ©Lantmäteriet Geodatasamverkan

0 1 2 4
Kilometer

- Natura 2000-området
- 127 Mindre vattendrag 3-6 m (3260)
- 3160 - Myrsjöar
- 7140 - Öppna mossar och kärr
- 7141 - Öppna mossar och kärr, svagt välvda mossar
- 7142 - Öppna mossar och kärr, kärr och gungflyn
- 9010 - Taiga
- 9080 - Lövsumpskog
- 91D0 - Skogbevuxen myr

Flygfotot visar naturtypernas utbredning i området.

Ekonomisk karta från 1930- och 40-talet

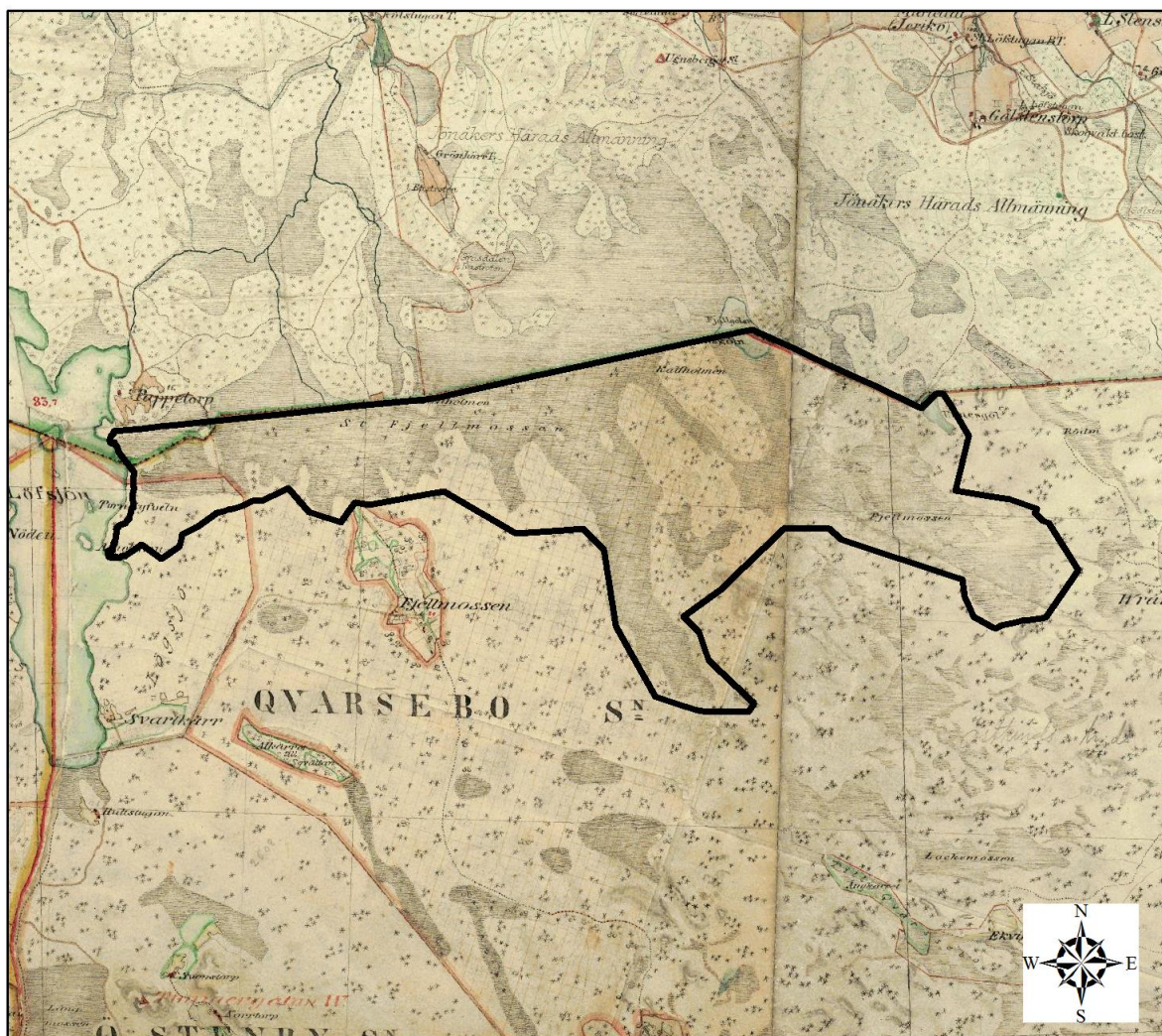
©Naturvårdsverket och ©Lantmäteriet Geodatasamverkan

0 1 2 4
Kilometer

 Natura 2000-området

Den ekonomiska kartan från 30- och 40-talet visar på stora likheter med idag vad gäller myrmarkens utbredning och markanvändningen inom närområdet.

Häradskarta

©Naturvårdsverket och ©Lantmäteriet Geodatasamverkan

0 1 2 4
Kilometer

 Natura 2000-området

Häradskartan, från omkring slutet av 1800-talet.

Gul mark är åker, grön är slåtteräng, vit är utmark (skog och hagmark) och blågrön är vatten.
Små stjärnor visar var marken är barrträdsklädd och små ringar var den är lövträdsklädd.